

тність, професійну майстерність, уміння й прагнення виявляти ініціативу та творчу активність у поєднанні з відповідальністю за результати й наслідки своєї праці.

Проте, незважаючи на наявність у сучасній науці значної кількості підходів до проблеми формування комунікативної культури майбутніх юристів, вона потребує детального дослідження внаслідок невизначеності педагогічних умов, що сприяють успішному вихованню професійно значущих якостей спеціалістів юридичної галузі.

Висновки. *Комунікативну культуру юристів* ми розуміємо як складне, цілісне та динамічне особистісне утворення, яке забезпечує адаптацію та самореалізацію особистості фахівця-правознавця в сучасній східнослов'янській цивілізації завдяки інтегрованій готовності майбутнього спеціаліста до ефективного виконання своїх обов'язків, сприяє дотриманню основних вимог і правил професійної етики у спілкуванні з громадянами будь-якої країни завдяки комплексу комунікативних умінь і навичок, розвинених психологічних механізмів комунікативної суб'єкт-суб'єктної взаємодії, що в цілому забезпечує можливість знаходження правильного тону та стилю спілкування з представниками обох східнослов'янських народів.

Комунікативна культура студентів юридичної спеціальності обумовлена як внутрішніми утвореннями (суб'єктивними характеристиками особистості), так і зовнішніми чинниками (особливостями та можливостями предметів циклу гуманітарних дисциплін щодо організації міжособистісної взаємодії, застосуванням активних педагогічних форм навчання та виховання, педагогічною майстерністю науково-педагогічного складу, врахування ментальності кожного з народів). Така структура особистісного утворення передбачає поєднання наступних компонентів – 1) комунікативної спрямованості, 2) комунікативного досвіду та 3) типологічних рис й психологічних форм відображення.

Список літератури: 1. Переяславська рада [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://uk.wikipedia.org/wiki/Переяславська_рада. 2. Історія України та всесвітня історія (Ч. 2. Нова історія України) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.history.vn.ua/book/history5/20.html>.

Войтова Ю.Є
м. Харків, Україна

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ СПІЛКУВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В ПОЛІЕТНІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Постановка проблеми та актуальність дослідження. Спілкування – основа, невід'ємний елемент навчання студентів. Аудиторне заняття, лабораторна чи практична робота, конференція, семінари, факультативи – це перш за все спілкування, спілкування із студентами, колегами, з викладачами, адміністрацією. Нинішній контингент студентства у вищій школі є багатонаціональним. Все це ставить високі вимоги до вміння студентської молоді спілкуватися в поліетнічному середовищі.

У наш час пріоритетна увага надається інтеграції України у світовий економічний і соціокультурний простір, розширенню політичних, економічних і культурних зв'язків з іншими країнами. Інтенсивний розвиток інтеграційних процесів сучасного світу ініціює обговорення питань виховання громадянина, здатного до відродження, збереження та примноження цінностей вітчизняної культури та поважного ставлення до культури інших націй і народностей. У зв'язку з цим особливо гостро постає проблема формування

культури спілкування студентської молоді як майбутніх фахівців в поліетнічному середовищі.

Для того, щоб краще зрозуміти процес формування культури спілкування студентської молоді в поліетнічному середовищі, слід розглянути педагогічні умови цього напрямку.

Протягом останніх років у вітчизняній науці з'явилося чимало праць, присвячених проблемі визначення педагогічних умов формування культури спілкування студентської молоді в поліетнічному середовищі (Л. Білик, Б. Грехнов, Т. Каткова та ін.) Необхідність взаємодії учасників спілкування розглядають Л.С. Виготський, Г.С. Костюк, О.М. Леонтьєв. Широкого обговорення проблема спілкування набула в працях вчених (Є.М. Бабосов, А.П. Заостровцев, І.С. Кон, В.М. Мовчан, В.А. Малахов), які розглядають спілкування як «основу, з якої виростає моральність». У той же час значно менше уваги приділялося обґрунтуванню педагогічних умов формування культури спілкування студентської молоді саме в поліетнічному середовищі. Тому тема цього дослідження є актуальною в теоретичному та практичному плані. Актуальність проблеми зумовлена модернізацією сучасної системи вищої освіти, яка полягає в підготовці майбутнього висококомпетентного у професійній сфері спеціаліста, здатного ефективно спілкуватися на належному рівні.

Отже, метою статті вбачаємо висвітлення педагогічних умов формування культури спілкування студентів в поліетнічному середовищі та визначенні основних напрямків розвитку й удосконалення комунікативних умінь та навичок студентів.

Основна частина роботи. Спілкування як педагогічна категорія означає обмін духовними цінностями у формі діалогу у процесі взаємодії студентів з оточуючими їх людьми, виявляє педагогічно спрямований вплив на життєдіяльність становлення особистості. Педагогічний вплив здійснюється в ході педагогічного процесу, як спеціально організованої виховної діяльності у взаємодії студентів та викладачів, яка спрямована на засвоєння вихованцями соціального досвіду, необхідного для життя, праці в суспільстві, що покликане впливати на особистісні якості індивіда.

Специфічною особливістю поняття «Педагогічні умови» є те, що воно включає елементи всіх складових частин процесу навчання та виховання: цілі, зміст, методи, форми, засоби. Відомий педагог В.І. Андреев вважає, що педагогічні умови — це «обставини процесу навчання, які є результатом цілеспрямованого відбору, конструювання та використання елементів змісту, методів, а також організаційних форм навчання для досягнення визначених дидактичних цілей» [1, с. 418–419]. Дуже важливо здійснювати такі педагогічний процес, при якому взаємодія студентів та викладачів була продуктивною, цілеспрямованою та була націлена на спільний результат. Тому саме від студентів та викладачів залежить можливість створити такі педагогічні умови, що змогли б задовольнити потреби обох сторін.

Спілкування — одна з фундаментальних форм виявлення принципової єдності людства та людського способу буття, форма становлення та виявлення людської особистості. Культура спілкування — це комплекс розвинутих умінь використовувати мовні і мовленнєві засоби з метою здійснення певного впливу на адресата. Культура спілкування є одним із центральних компонентів професійної культури майбутнього фахівця. Вона формується на основі психолого-педагогічних знань, умінь та навичок, відповідного емоційного настрою та спрямованості людини до обміну суспільно-національним і культурним досвідом [2, с. 300–305].

До основних напрямків формування культури спілкування у студентів відноситься: мотиваційно-ціннісна, операційно-технологічна та оцінно-рефлексивна підготовки студентів до спілкування в поліетнічному середовищі [3, с. 240–244]. Показниками розвитку якості мотиваційно-ціннісної підготовки є: усвідомлення значення культури спілкування студен-

та як майбутнього фахівця, наявність потреби самовдосконалення. Розвиток якості операційно-технологічної підготовки визначає оволодіння компетенціями комунікації, інтеракції та перцепції у поліетнічному середовищі. Якість оцінно-рефлексивної підготовки до спілкування визначається об'єктивним оцінюванням сформованості власної культури спілкування, сформованістю вмінь самовдосконалення, здатністю до моделювання і реалізації програми самовдосконалення у поліетнічному середовищі. Ці напрямки роботи щодо формування культури спілкування студентської молоді в поліетнічному середовищі вважаються доцільними та перспективними за умови дотримання відповідних умов, а саме:

1. Наявність високого рівня розвитку культури спілкування викладачів як організаторів навчально-виховного процесу на засадах ідей гуманістики і технології суб'єкт-суб'єктної взаємодії. Це має відбутися і в процесі вивчення різних навчальних дисциплін, і в позааудиторній роботі, і в позанавчальних взаємостосунках викладачів і студентів.

2. Організація педагогічно доцільно процесу комунікативної підготовки студентів у процесі аудиторної та позааудиторної навчальної діяльності на основі компетентнісного підходу до професійної підготовки фахівців з основними принципами педагогіки та досягненнями психолінгвістичної науки. Розглянемо основні педагогічні принципи організації комунікативної підготовки майбутніх фахівців. Це дидактичні принципи: цілеспрямованості, планованості та системності в комунікативній підготовці; науковості та доступності комунікативної підготовки; зв'язку науково-теоретичних основ спілкування з практикою; наступності та перспективності комунікативної підготовки; всебічного розвитку особистості і комплексного характеру комунікативної підготовки; виховного характеру, оптимізації, індивідуалізації та диференціації в комунікативній підготовці; наочності, емоційності, активності, мотиваційного забезпечення, ґрунтовності та дієвості знань, умінь і навичок, набутих у процесі комунікативної підготовки, свідомого засвоєння науково-теоретичних основ спілкування.

3. Спонування студентів до самовиховання та самовдосконалення у спілкуванні. Для досягнення високого рівня майстерності у спілкуванні потрібно систематично працювати над манерою спілкування, мовленням, розвивати свої комунікативні здібності та вміння, навчатися стримувати свої емоції та почуття, не допускати конфліктів, будувати стосунки з колегами на основі поваги та рівнопартнерства.

До педагогічних умов формування культури спілкування студентів в поліетнічному середовищі також можна віднести встановлення толерантних взаємовідносин між студентами різних національностей, відпрацювання навиків поведінки, які базуються на розумінні, терпимості, компромісі, самоповазі і повазі до оточуючих. У вирішенні зазначених завдань важливу роль відіграють курси та спецкурси, які вводяться додатково [4, с. 250–252].

Найпоширеніші у світовій педагогіці підходи до розуміння сутності поліетнічного виховання й освіти є: аккультураційний, де під полікультурною освітою розуміють поліетнічну освіту, пов'язану з нормалізацією стосунків між етнічно різними групами та індивідами; діалоговий, що базується на діалогічності відносин різних культур, на ідеях відкритості, толерантності, культурного плюралізму, охоплює виховання культури міжнаціональних стосунків шляхом розкриття культурних досягнень інших народів та оволодіння ними; соціально-психологічний підхід розглядає полікультурне виховання як особливий спосіб формування певних соціально-настановчих та ціннісно-орієнтованих нахилів, комунікативних та емпатійних умінь, які дозволяють особистості здійснювати інтенсивну міжкультурну взаємодію, інші культури, виявити толерантність щодо їх носіїв.

Висновки: Педагогічні умови формування культури спілкування студентської молоді в поліетнічному середовищі – це сукупність дій та взаємодій, яка забезпечує вне-

сення прогресивних змін у цілісне формування культури спілкування з урахуванням конкретної соціальної ситуації та умови, що дають змогу підвищити рівень сформованості означеної компетентності студентів. Необхідно готувати таких фахівців-педагогів, що здатні виховувати у студентів толерантність, прищеплювати навички спілкування в полі етнічному середовищу. На основі теоретичного осмислення проблеми, аналізу педагогічних концепцій культури можна зробити висновок, що культуру спілкування необхідно розглядати як важливу складову загальної фахової культури студента як майбутнього спеціаліста, динамічну особистісну якість, що визначає здатність до активно-го спілкування в контексті професійної взаємодії [5, с. 117–125].

Список літератури: 1. Андреев В.И. Педагогика творческого саморазвития. Казань, 1996. С. 568. 2. Бражнич О.Г. Педагогічні умови диференційованого навчання, 2001. С. 324. 3. Чижевський Б.Г. Організаційно-педагогічні умови становлення ліцеїв в Україні / Б.Г. Чижевський. – К.: Інститут педагогіки АПН України, 1996. – 249 с. 4. Пехота О.М. Особистісно-орієнтоване навчання: підготовка вчителя: [монографія] / О.М. Пехота, А.М. Старєва – [2-ге вид. доп. та перероб.]. – Миколаїв: Вид-во «Ліон», 2007. – 272 с. 5. Педагогічна майстерність / За ред. І.А. Зязюна. – К.: Вища шк., 1997.

*Гаряєва Г.М., Курганська А.В., Кальмін Д.Д.
м. Харків, Україна*

САМОСТІЙНА РОБОТА УЧНІВ І ЇЇ РОЛЬ У ФОРМУВАННІ САМОСТІЙНОСТІ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ

Сьогодні, як ніколи, гостро стоїть завдання осмислення і пізнання буття, створення нової філософії освіти, відкритої до таємниць життя людини, її прагнень, життєвого потенціалу. На цій підставі має формуватися нова педагогіка – педагогіка компетентної, відповідальної, творчої людини.

Компетентне ставлення особистості до життя означає потребу в самопізнанні, само розумінні, самореалізації в різних видах творчої діяльності, оволодіння науковими знаннями про сутність «Я», принципами і методами життєздійснення; усвідомлення, організацію свого часу, життєвого шляху особистісного розвитку; проблемне бачення свого життя; осмислене розв'язання міжособистісних протиріч; здатність до об'єктивного оцінювання рівнів, сфер і меж поширення своєї життєвої активності; усвідомлене і адекватне оцінювання результатів своєї діяльності; високу культуру споживання; відповідальне ставлення до свого життя, здоров'я; філософське, етичне осмислення свого життя.

На сьогодні існує велика кількість журнальних, книжкових публікацій на тему перебудови навчального процесу в школі. Орієнтовану на самостійну роботу учнів та її варіативність.

Сама по собі самостійна робота не є, звісно, новою форсую навчання. Проблема полягає в тому, щоб збільшити її частку в навчальному процесі, зробити її ефективнішою, досконалішою.

Загальновідомо, що результативність самостійної роботи виявляється під час підготовки учнями окремих тем для повідомлення, написання творчих робіт тощо. Мета, наприклад, уроків-семінарів – навчити учня не лише орієнтуватися в навчальному процесі, а й застосовувати теоретичні знання на практиці, розвивати власні смаки, виробляти власні критерії оцінки результатів діяльності, уміння опрацьовувати критичний матеріал.